
מראה מקומות- עניני הלכה

‘במות דף מג’

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

רב דקהל שערי תפילה

פסעיק, ניו ג'רסי

AsherMillman@gmail.com

לזכר נשמת

מנחם מנדל בן משה ושרה בת משה צבי ממשפחת אדלר
קעפל בן אליעזר ופריידל בת אליעזר ממשפחת מילמן
צבי מנחם בן שמעיהו וחיה לאה בת נפתלי הערצקא ממשפחת
רייכמן

A Chaburah on these מקומות מראה is posted weekly
and can be accessed via www.dafaweek.org, emailed,
or on the app.

507– Daf– Week

info@dafaweek.org

בענין ניהוגי אבילות של בין המצרים

(בפרט החילוק להלכה בין איסורים מעיקר הדין ובין איסורים מטעם מנהג)

• בגמ' איתא שאע"פ שיש ניהוגי אבילות בשבוע שחל ט"ב בתוכה, הא בחמישי מותר מפני כבוד השבת. וכן נפסק בטור בשם הסמ"ק. אכן למעשה אין זה מנהגינו וכבר הובא בדרכי משה שם שאע"פ שמדינא רחיצה וכ"ש כיבוס מותר ביום חמישי לכבוד שבת כבר נהגו להחמיר בשניהם. וכיון שרק חומרא הוא, איתא במגן אברהם שמוותר אם אין לו חלוק לשבת וגם לכבס ע"י גוי מותר ג"כ. אכן לענין תספורת, החמיר בכל ענין והסביר טעם לזה שאין מנהגינו להסתפר הכל שבוע ממ"נ ולכן אינו ניכר האבילות אם אינו מתספר כן הסביר החתם סופר שם. אכן כיון שהוא רק מדין חומרא בעלמא, ממילא התיר בענין ניוול הזקן בצירוף לקולא אחרת.

• אכן באמת דין זה של החתם סופר לכ' תלוי במח' ראשונים. לכל שיטות הנ"ל משמע שבין רחיצה בין כיבוס מותר לכבוד כגמ' שלנו ורק מחמת חומרא בעלמא מחמירים ולכן יש מקום להקל. אכן עיין בהאור זרוע שמסביר הגמ' שלנו באופן אחרת שהכוונה להקל רק לענין כיבוס ולא לענין תספורת והוא עפ"י דברי הירושלמי וממילא תספורת אסור מעיקר הדין ולא מדין חומרא ולכן לכ' אין להקל קולת החת"ס. אכן בהביאור הלכה הניח בצע"ג על דברי האו"ז שאין משמעות הירו' כדבריו וגם הביא בשם תוס' שכוונת הגמ' כפשטות ששניהם שוין להקל.

• ובאמת מגמ' שלנו יוצא עוד קולא לענין תספורת בבין המצרים. איתא ברמ"א שהמנהג להחמיר שלא להסתפר בי"ז בתמוז עד ט"ב אכן בגמ' שלנו מבואר שמעיקר הדין האיסור הוא רק בשבוע שחל בו וקודם לזה רק מדין מנהג בעלמא. ולכן התיר באגרות משה תספורת עד שבועה שחל בו אם יגרום הפסד שהוא רק מדין מנהג אכן בשש"ב אין להתיר. [ויש לעורר שאם הצורך להסתפר הוא רק לפגישה אחת וכדו' שהוא ביום ה' או ו' לכ' יש להתיר אפילו בשבוע שחל בו כיון שהא שאין מסתפרין לכבוד שבת בשש"ב ג"כ הוא רק מדין מנהג ולכן לכ' י"ל לא נהגו במקום הפסד]. ובאמת עיין בתשובה אחרת שהתיר אפילו בשש"ב באופנים מפורטים אכן לא ברור כ"כ הגדרתו.

• ובאמת לכ' יש נפק"מ אחרת הנובע מסברות הנ"ל לענין רחיצה. בשו"ע הביא שיש נוהגים שלא לרחוץ מר"ח ויש נוהגין רק בשש"ב. אכן בביאור הגר"א מבואר שכל זה רק מדין קבלה ולא מעיקר הדין ומעיקר הדין רחיצה מותרת אפילו בערב ט"ב. ולכן לכ' יש להתיר רחיצה במקום הפסד שי"ל שבמקום הפסד לא נהגו.

• טור שו"ע או"ח תקנא

• דרכי משה שם אות ז'

• מגן אברהם שם אות יד'

• חידושי חת"ס שם אות י'

• אור זרוע הלכות ט"ב

• ביאור הלכה שם ד"ה וכן

• רמ"א שם סוף ס"ק ד'

• אגרות משה או"ח ד' סימן קב'

• אגרות משה או"ח ה' כד' ט'

• שו"ע שם ס"ק טז

• ביאור הגר"א שם

מודעא רבה שאין לסמוך על דברי הנ"ל למעשה
ורק הובא שם כצדדים בלימוד הוסגיא

עלמנ כזית שמאי וכפירוש רש"י לשם אלמא דכל שאר חומרות שרי ואינו דומה להטיה דקריאת שמע והוא הדין נמי חומרא זו דתשעה באב עד שנת נחמו הלכך אין לנטל המנהג ועוד היום נוהגין כן מקצת פירושים וכן עיקר ודלא כמהרש"ל: (ט) ויש מקומות שנהגו לנטל השמיטה מראש חדש עד שיעבור התענית עד כאן והוה מנהג אשכנז. ועיין במה שאכתוב לקמן בסמ"ק תקנ"ח: ומי שיש לו מייסים שזמנן הגיע לשטתן ולמכור העורות מראש חודש ואילך ורואה ליתן לקצב גוי לנחמן נראה דכיון דישראל אסור לנחמן וכדמניא עיקור שיש זה טרפה אסור ושאלו זה טרפה מותר ופירש רש"י בפרק קמא דעבודה זרה (דף י"א.) עיקור שיש זה טרפה שהזמה נטרפת זו אסור לעשותו ואע"פ שאין סופו ליהנות ממנה אסור לגרום טרפות לזמה זדים עכ"ל וכל שאסור לישראל ענינו אסור לומר לגוי לעשותו בשלו וכל שכן הכא דסופו ליהנות מהן ואף על פי שהתוספות (ד"ה עיקור) הקשו על פירוש רש"י והמירו לגרום להם טרפות יש לנו לתפוס כרש"י לחומרא ואף לפירוש התוספות כיון שנהנה אסור לעשות סחורה בנזלות וטרפות כמבואר בזוהר דעה סימן קי"ז:

כל השבת והלכה כרובן שמעון בן גמליאל דלא אסר אלא באותו שבוע ולא כרבי מאיר דאסר מראש חדש ואילך. ואם חל תשעה באב יום ראשון או בשבת ונדחה עד אחר השבת מותר בשתי שבתות בשבוע שלפניו מותר כיון שנדחה התענית עד יום ראשון אם כן שבת ראשונה אינה שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה ובשנייה נמי הוא אחר התענית הלכך מותר בשניה ובספר המצות כתוב שנהגו כשחל להיות בשבת לאסור כל שבוע שלפניו לספר ולכבס וכתב בספר המצות קטן (סי' צו עמ' ס) פירוש לפירושו כל השבוע לבד מיום חמישי ויום ששי כי היאך יאסור ביום חמישי וששי הלא אפילו כשחל תשעה באב בערב שבת שרי ביום חמישי כל שכן כשחל להיות בשבת וגם בשאר ימי השבוע הוא חומרא יתירה. ואם חל תשעה באב בערב שבת כגון למקדשין על פי הראייה מותרין בחמישי מפני כבוד השבת: טז, טזג (ה) כתב אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ מראש חדש ויש עלינו

עלמנ כזית שמאי וכפירוש רש"י לשם אלמא דכל שאר חומרות שרי ואינו דומה להטיה דקריאת שמע והוא הדין נמי חומרא זו דתשעה באב עד שנת נחמו הלכך אין לנטל המנהג ועוד היום נוהגין כן מקצת פירושים וכן עיקר ודלא כמהרש"ל: (ט) ויש מקומות שנהגו לנטל השמיטה מראש חדש עד שיעבור התענית עד כאן והוה מנהג אשכנז. ועיין במה שאכתוב לקמן בסמ"ק תקנ"ח: ומי שיש לו מייסים שזמנן הגיע לשטתן ולמכור העורות מראש חודש ואילך ורואה ליתן לקצב גוי לנחמן נראה דכיון דישראל אסור לנחמן וכדמניא עיקור שיש זה טרפה אסור ושאלו זה טרפה מותר ופירש רש"י בפרק קמא דעבודה זרה (דף י"א.) עיקור שיש זה טרפה שהזמה נטרפת זו אסור לעשותו ואע"פ שאין סופו ליהנות ממנה אסור לגרום טרפות לזמה זדים עכ"ל וכל שאסור לישראל ענינו אסור לומר לגוי לעשותו בשלו וכל שכן הכא דסופו ליהנות מהן ואף על פי שהתוספות (ד"ה עיקור) הקשו על פירוש רש"י והמירו לגרום להם טרפות יש לנו לתפוס כרש"י לחומרא ואף לפירוש התוספות כיון שנהנה אסור לעשות סחורה בנזלות וטרפות כמבואר בזוהר דעה סימן קי"ז:

ואם חל תשעה באב יום ראשון או בשבת ונדחה עד אחר השבת מותר בשתי שבתות בשבוע שלפניו מותר כיון שנדחה התענית עד יום ראשון אם כן שבת ראשונה אינה שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה ובשנייה נמי הוא אחר התענית הלכך מותר בשניה ובספר המצות כתוב שנהגו כשחל להיות בשבת לאסור כל שבוע שלפניו לספר ולכבס וכתב בספר המצות קטן (סי' צו עמ' ס) פירוש לפירושו כל השבוע לבד מיום חמישי ויום ששי כי היאך יאסור ביום חמישי וששי הלא אפילו כשחל תשעה באב בערב שבת שרי ביום חמישי כל שכן כשחל להיות בשבת וגם בשאר ימי השבוע הוא חומרא יתירה. ואם חל תשעה באב בערב שבת כגון למקדשין על פי הראייה מותרין בחמישי מפני כבוד השבת: טז, טזג (ה) כתב אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ מראש חדש ויש עלינו

מסיק לייט עלה אצ"י וכל שכן כשחל להיות בחמישי דודאי אסור זו ביום אפילו מן המנחה ולמעלה. ואין לומר דמאי דשרי התוספות מחלות ולמעלה היינו ביום רביעי שהוא ערב תשעה באב דהא מניא בתל להיות בחמישי לפניו אסור ומו דטפי איכא לאחמורי אחר חלות מקודם חלות הלכך אין לסמוך על הוראה זו:

מחל זערב שנת דמותר לכבס בחמישי מפני כבוד השבת וסממא קמני דמותר מפניו לאחר חלות ואדרבה נראה דטפי עדיף דכל כמה דמיקרבא לשנת טפי עדיף דמיחוי לכבוד שנת והכי נמי לתל ביום חמישי שמתר לכבס ביום רביעי ויש לסמוך על הוראה זו שנראה מדברי התוספות שפקסו כן הלכה למעשה ודלא כדברי הב"י שדחאה מהלכה: ועל סמך הוראה זו הורית הלכה למעשה ליוצא בדרך למרחקים נשבע שחל זה תשעה באב לכבס לו בגדי פשתן לכבוד שנת אפילו לכמה שנתות שהוא לריך דודאי אי אפשר לו להמתין עד אחר תשעה באב דלא כבר החזיק בדרך ואי אפשר לו לכבס בהיותו הולך בדרך ומה לי אם אי אפשר לו להמתין עד אחר תשעה באב מפני טורח שנת כמו שכתבו התוספות או שום טורח אחר או טירדא המונעו וקל להבין ומכל מקום אם אפשר ע"י גוי לא יכבס בעצמו דע"י גוי אין איסור אלא מנהג כמ"ש בסמוך (סוף סע' ח) נראה לי:

יב כתב אבי העזרי נהגו אבותינו ש"א לרחוץ מראש חדש ואילך. וכן כתב במדכ"י במנהגיו וכן כתב בהגהות אשיר"י (פ"ד סי' לז) מאור זרוע וכן שאר מחברים האחרונים (מנהגי מהר"א קלויזנר סי' קמו, מהר"ל שם עמ' רלט סי' ז) ועיין בתרומת הדשן אס אף צונן אסור ומסיק דנוהגין לאסור כל גופו אפילו צונן אצל חפיפת הראש מותר אפילו בחמין למי שנוהר בו בכל שבת ועיין לקמן סימן תקנ"ז סעיף ז': ואם אירע ראש חדש זערב שנת נראה לי לדחותין לכבוד השבת וכן כתב במנהגים (ה"א טירנא עמ' עה הגה אות ט) שכן נהגו ואע"פ שכתב שם ג"כ ובמנהגי דורא (עמ' 148) דרבותינו שנמנע"א נוהרין ומקדימין לרחוץ מכל מקום לא נראה כלל

דרכי משה

(*) וכ"כ הר"ן בתענית פרק בשלשה פרקים (רע"ה ע"א) (ט: ד"ה שבת) כשחל תשעה באב ביום חמישי אסור לכבס ממנחה ולמעלה לכבוד שבת וכו'.

פרישה

(ה) כתב אבי העזרי נהגו אבותינו ש"א לרחוץ וכו'. כתב בתרומת הדשן דמשמע אפילו צונן אמנם כמדומה לי שראיתי צימי חורפי רותצין נזהרות מראש חדש ולא מיחו ביום והמממיר מצוה עליו ברכה ורמ"א (פ"ט טו) כתב המנהג לאסור אפילו צונן מראש חדש וזערב שנת של חזון רותצין פניו ידיו ורגליו צונן:

צימי חרפי רחמים צנהרות מראש חדש ולא מיומו צידס והמחמיר מצוא עליו צרכה עכ"ל (ז): ויש פרושים שמתענים משבעה עשר בתמוז ואילך ויש מתענין מבשר ויין. כן כתבו הגהות מיימוניות (פ"ה אות ט): וכו"ש ויש אומרים כנגד ש"ש שבועים שהתענה דניאל. ין גס זה שס צעס רבינו סעדיה:

(יא) כתב הכל צו (שם כה): יש נמנעים מאכילת בשר משוכנס אז לפי שאין שמה אלא צבאר ואף על פי כן אין להמנע מהמנשיל שנכשל צו הכשר ללעורי נפשיה קא מכין והא אילטער ועוד דלמריין צנדרים (נא): הנודר מן הכשר מותר צמציל וכח צעס ה"ר אשר (ס"ו ז) שטעס הנמנעים מצבאר ויין משצעה עשר צתמוז מפני שצו צטל התמיד וגס ניסוך היין צעונומיו (ע"י צ"ב ס:): ומצדרי המרדכי (ס"ם מלט) שאכתוב צסימן שאחר זה (רעט. ד"ה ו"ש דבשר עוף) נראה שהוהגים אסור מראש חדש או משצעה עשר צתמוז צבאר ויין אפילו צבאר עוף או צבאר מלוח ויין תוסס אסור ומיחו אם כשהחמיל לנהוג התנה שלא יאכר צבצבאר עוף וכיוצא פשיטא דלא נאכר צהס:

(יב) וכן כתב הרמב"ן (אבילות ישנה ד"ה פתני פשננס) יש מקומות שנוהגין וכו' עד סוף הסימן. צמורת האדם (מהדו שעוועל עמ' רמה) זה לשון הרמב"ם צפרק ה' (ה"ו) כצו נהגו כל ישראל שלא לאכול בשר צצצת זו ולא יכנסו למרחץ עד שיעצור התענית ויש מקומות שנהגו לצטל השמיטה מראש חדש עד התענית עכ"ל וכח צו זה הרצ המניד המנהג הזה לא שצט צארלות אלו לעיני אכילת בשר שאין נמנעין אלא ערב התענית אצל אין נכסין

פראג. וכחצ מהר"ש לוריא צתצובה סימן צ"ב דמי שאינו אוכל צבאר ושותה יין משצעה עשר צתמוז מותר ליכנס צמרחץ והארץ צוה: ובצפרק חקידים והאחרונים (מהר"א טירנא עמ' עד אות נה) הביאוהו לפסק הלכה דאין לצרך שהייוו צין המצרים ולפי זה ג"כ אין לקנות או כלים חדשים או לצבצו כלי חדש מאחר שאי אפשר לו לצרך שהייוו כל צין המצרים: נשאצצתי על מי שקיצל עליו צפיוש שלא לאכול בשר משצעה עשר צתמוז עד תשעה באב וכן שלא לאכול פירות כל הזמן הזה אם מותר לאכול צצצת. והצצתי נראה לי פשוט דאסור ומיחו לו נצרו ואפילו נצרו ללוס סך ימים ואירע צהן צצמות וימים עובים צריך התרה לכל הפחות מצדצנן ולא דמי להא דתנן (מדיס כה): ראה אותם אוכלין מאניס וכו' וכמ"ש רבינו צורה דעה סימן רל"ב (קנא): דאפילו התרה אין צריך דשאני התס דהנצד טעות דשגגה גמורה (היא) וכמ"ש המוספות צפרק (ד') (ג') נצרים (שם ד"ה פומחין לצאס) לחלק צין ההיא דראה אותן אוכלין מאניס דרבי משה

להורות להחמיר שהרי צמרדכי צפרק צ' דצצת (ס"י רפו) האריך לצאר צראיות דמלוה לרחוץ צערצ צצת וצמרדכי הארוך (שלי הגצרים סס אות ה) מסיס צסוף דצרוו אצל ציוס חמישי לא הוי יקרא דצצתא אלא א"כ אי אפשר לו לרחוץ צערצ צצת עכ"ל ועוד שאף צצצת של חוון הוא חומרא יתירא שהרי אף הכיבוס

המירו חכמי התלמוד לצבד השבת אפילו ציוס חמישי שחל תשעה באב להיות צמוכה ואף אלו נוהגין היאר צוה ואס כן היאך נחמיר צרחילה אלא אצרוה חכמי התלמוד כל עיקר וכצו הפליג על זה הרצ מהר"ש לוריא צצצובה סימן צ"ב ושאין המנהג כל כך יאות לצטל הרחילה צערצ צצת אלא מה אעשה שצבאר נתפצט המנהג עכ"ל ואס כן נימא הצו דלא לוסיקף עלה דדוקא צערצ צצת חוון דחל לפעמיס צערצ תשעה באב ראו להחמיר מחלות ואילך כמו ערב תשעה באב דעלמא ומשוס לא פלוג נהגו לאסור צכל ערב צצת חוון אצל צערצ צצת שהוא ראש חדש שאינו צצת של חוון לא ראייתו לאסור כלל וצפרט הרגיל לרחוץ צכל ערב צצת כשאפשר לו ונמנע עמה עון יש צידו:

יג ויש פרושים שמתענין משבעה עשר בתמוז וכו'. ואתן צריכין להשלים. מה"ר ישראל (מיומת הדצן ח"א ס"י קמו):

יד וכו"ש ויש אומרים כנגד ש"ש שבועים שהתענה דניאל וכו'. פירש רש"י דניאל שלש שמיטות שנים והס עשרים ואחד שנים וצבראס ירמיה (א יא) כתיב מקל סקד אני רואה ופירש רש"י אומנדליי"ר ומדרש אגדה (איכה רצה פיוחא נג) השקד הזה משצעת מניטתו עד גמר פירומו עשרים ואחד יום כמנין צצין צצעה עשר צתמוז שצו נצקעה העיר לתשעה באב שצו נשרף היצת עד כאן ואפשר על דרך זה הוא גירסת הירושלמי (תענית פ"ד מ"ה). מה"ר אצברהס

פראג. וכחצ מהר"ש לוריא צתצובה סימן צ"ב דמי שאינו אוכל צבאר ושותה יין משצעה עשר צתמוז מותר ליכנס צמרחץ והארץ צוה: ובצפרק חקידים והאחרונים (מהר"א טירנא עמ' עד אות נה) הביאוהו לפסק הלכה דאין לצרך שהייוו צין המצרים ולפי זה ג"כ אין לקנות או כלים חדשים או לצבצו כלי חדש מאחר שאי אפשר לו לצרך שהייוו כל צין המצרים: נשאצצתי על מי שקיצל עליו צפיוש שלא לאכול בשר משצעה עשר צתמוז עד תשעה באב וכן שלא לאכול פירות כל הזמן הזה אם מותר לאכול צצצת. והצצתי נראה לי פשוט דאסור ומיחו לו נצרו ואפילו נצרו ללוס סך ימים ואירע צהן צצמות וימים עובים צריך התרה לכל הפחות מצדצנן ולא דמי להא דתנן (מדיס כה): ראה אותם אוכלין מאניס וכו' וכמ"ש רבינו צורה דעה סימן רל"ב (קנא): דאפילו התרה אין צריך דשאני התס דהנצד טעות דשגגה גמורה (היא) וכמ"ש המוספות צפרק (ד') (ג') נצרים (שם ד"ה פומחין לצאס) לחלק צין ההיא דראה אותן אוכלין מאניס

דרכי משה (ז) כתב הר"ן בתענית צפרק שלשה פרקים (דף רע"ב ע"א) (ט) ד"ה גמ' דמדינא רחיצה שריא וכן כתב המגיד משנה צפרק ה' מהלכות תענית דמדינא רחיצה שריא אפילו בערב תשעה באב א"כ נראה לכבוד שבת היה לנו להתיר מכל שכן דכיבוס דאסור מדינא ואפילו הכי מותר לכבוד שבת אלא שנהגו אסור אפילו ברחיצה וכן הוא במהר"ל (שם עמ' רמב ס"ו ט) בשבת של חוון מותר לרחוץ ראשו במים צוננים אבל לא בחמין: ובי"ב כתב בשם מהר"י מולין דמותר לרחוץ ראשו בחמין אבל לא פניו ידיו ורגליו אלא בצונן וכתב בצפרק דהפרנס דחופף ראשו

פרישה (י) וגרסינן בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) מה יש ביניהם פירוש בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב. כן צריך לומר ולמה לומר מה אירע ציניס סך נוהגין להצאל משצעה עשר צתמוז עד תשעה באב ומשני עשרים ואחד וכו' רצה לומר ממחלת הנקעת העיר עד שנשרף צית המקדש היו עשרים ואחד יום אסן כל הלות היו [מתגברות] ומתחדשות ציניסן צכל יום ולא נמו ועל דרך צצמר ירמיהו (א יא) מקל סקד אני רואה וממרו חו"ל (איכה רצה פיוחא נג) שמקל זה משעת חנטתו עד גמר פירומו עשרים

דרישה (כ) כתבו הגהות מיימוניות החדשות באיכה רבתי איתא שצריך לזוהר משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב שלא לילך יחידי מארבע שעות עד תשע שעות ואין להכות אפילו הרב לתלמידו ואפילו ברצועה שבהן קטב [מריין] שולט וסכנה יש בדבר שנאמר כל רודפיה השיגורו וגו':

הגהות והערות יזן צייו דניאל פרק י פטוק ב:

טז הלכות אור זרוע ט' באב

לכבוד

לאכול בשר ושלא לשתות יין ושלא לרחוץ משנכנס אב אין
אנו רשאים לשנות משום שנאמר ואל תטוש תורת אמך וה"נ
אמרי' בפ' מקום שנהגו גבי בני בישן דנהוג דלא הוו אזלי
מצור לצידן במעלי שבתא: מתני' שבת שחל ת"ב להיות
בתוכה אסורין לספר ולכבס. אר"נ ל"ש אלא לכבס וללבוש
אבל לכבס ולהניח עד אחר ת"ב מותר ורב ששת אמר אפי'
לכבס ולהניח אסור והלכתא כרב ששת שלח רב יצחק בר
יעקב בר גיורי משמיה דר' יוחנן אע"פ שאמרו כלי פשתן
אין בהם משום גיהוץ אסור ללבושן בשבת שחל ת"ב להיות
בתוכה: מתני' ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת פי'
מותרין לכבס וללבוש בשבת אבל לספר בחמישי אסור
כדאמר בירושלמי ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ר'
הוא בשם רב המנונא אמר לתספורת חייש בה פי' שאסור
לספר: איתמר שבת שחל ת"ב להיות בתוכה אסור לכבס
אמר רב לפניו אסור לאחריו מותר ושמואל אמר אפי'
לאחריו נמי אסור וקיי"ל כרב: תניא ת"ב שחל להיות
בשבת וכן עת"ב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו
ומעלה על שלחנו אפי' כסעודת שלמה המלך בשעתו ואסור
לספר ולכבס מר"ח אב ועד התענית דברי ר"מ ר' יהודה
אומר אפי' כל החודש כולו אסור רשב"ג אומר אינו אסור
אלא אותה שבת בלבד אמר רב' הלכה כר"מ והלכה כרשב"ג
ותרוייהו לקולא וצריכא דאי אשמעינן (כסעודה דמפסיק בה
ה"א אפי' מצפרא) [הלכה כרבי מאיר הוה אמינא אפילו
מר"ח] קמ"ל הלכה כרשב"ג ואי אשמעינן הלכה כרשב"ג
ה"א אפי' לאחריו קמ"ל הלכה כר"מ:

הלכות תשעה באב סימן תקנא

נא באר הגולה

נ מהא דרבי יוחנן
ס טור כשם אבי העזרי
ע בית יוסף פ הרי
יהודה בר ראובן
ז נימוקי יוסף

הם ככיבוס שלנו ומותר. יהיני מילי לגהצן ולהניחן עד אחר תשעה באב, (כה) אבל אסור ללבשן בשבוע זה. ונהגו לאסור אפילו כלי-פשתן ואפילו בכיבוס שלנו, (כו) בין ללבוש בין לכבס ולהניח, ויאינן להקל בדבר כיון שנהגו, וכל-שכן דאפשר דמדינא נמי אסור, *שהרי יש פ"מ שכתב (כו) דכיבוס שלנו (כה) קרי (גיהוץ) לשל בני בבל, שאין מתלבנים יפה לפי שמימיהם הם עכורים, שאינה ארץ הרים וגבעות כארץ-ישראל, וכיבוס של שאר ארצות אפשר שהוא ככיבוס של ארץ-ישראל ואסור. ועוד י"ש מי שפירש דגיהוץ היינו מים ואפר או נתר ובורית, וכיבוס היינו במים לבד, ובזמן הזה אין מכבסים במים לבד, ונמצא שכל כיבוס של זמן הזה הוא גיהוץ ואסור מדינא אפילו בכלי-פשתן ללבשן מיהא: הגה *ואנו נוהגין להחמיר בכל זה מתחלת ראש-חודש (כט) עד אחר התענית, אם לא לצורך מצוה, כגון אשה הלובשת לבנים (ל) מותרת לכבס וללבוש לבנים ולהציע תחתיה (רוקח וא"ז), אבל בתשעה באב עצמו (יז) לא תלבש לבנים (לא) רק לובשת חלוק בדוק ויפה (הגש"ד), (לב) *וכן (טו) לכבוד שבת לובשים כלי-פשתן (טז) (לג) ומציעין לבנים כמו בשאר שבתות. ואסור ליתן כלים לכובסת אינה-יהודית (יז) [מ] (לד) לכבס מראש-חודש ואילך, אבל קודם ראש-חודש מותר לתת אף-על-פי שכובסת (לה) אחר

באר היטב

שערי תשובה

מהאבילות: (יז) לא. אבל במ"ב משמע שמותרת ללבוש לבנים, וכ"מ בכ"ח וב"י סימן תקנד: (טו) לכבוד. משמע שגם לכבוד שבת מותר לכבס ביום ה', ויש להקל אם אין לו כתונת לשבת, וע"י א"י פשיטא דשרי, מ"א, ע"ש: (טז) ומציעין. עיין ט"ז שאוסר להציע הסדינים, בשם ר"ש: (יז) לכבס. אפילו א"ל לכבס אחר ט"ב, מ"א. ועי' סימן תקמג ס"ק ה מ"ש. ונב"ט א"ר צידד להקל בזה לכבס אחר ט"ב ויליף דבר: [יז] לכבס. עב"ט. ועיין ביד-אפרים על דברי המג"א בזה, ועיין בבר"י בשם שרי, משום חומרא דט"ב נהגו לאסור אפילו לומר לכובסת שהיא תקח הבגדים ותכבסם. ועיין במח"ב בשם זרע-אמת שלחת לכובסת בגדי-פשתן ערי"ח שתשרה אותם בו ביום במים ואחר שנכנס אב תגמור ללבנם ע"י מים ואפר ובורית כמנהג והכל בבית ישראל, ואע"ג דמדינא יש להתיר, מ"מ נכון ליהדר גם בזה, להיתור בבית

משנה ברורה

ביאור הלכה

בהם משום כיבוס שלהם: (כה) אבל אסור ללבשן וכו'. היינו, אפילו אם גיהצן (ל"ב) או כיבסן קודם שבוע זו: (כו) בין ללבוש בין לכבס ולהניח. רוצה לומר, דנהגו לאסור (ל"ג) אפילו לכבס ולהניח, דללבוש מדינא אסור בכל גווני: (כז) דכיבוס שלנו וכו'. רוצה לומר, מה שמוכח בגמרא דכיבוס שלנו מותר היינו רק לשל בני בבל וכו': (כח) קרי לשל בני בבל. כן צריך לומר, וכן איתא בשולחן-ערוך דפוס ראשון מהמחבר בעצמו: (כט) עד אחר התענית. ומי שאין לו אלא חלוק אחד, (לג) יש להתיר לכבס מראש-חודש עד השבת: (ל) מותרת לכבס. רוצה לומר, אפילו (ל"ד) בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה: (לא) רק לובשת חלוק בדוק ויפה. ואם אין לה, הסכימו (ל"ה) הרבה אחרונים דמותרת ללבוש חלוק לבן, דלצורך מצוה לא גזרו. ועיין בדרך-החיים דמותרת ליתן לכובסת עכו"מ לצורך לבישת לבנים: (ל"ו) וכן לכבוד שבת לובשים כלי-פשתן. המכובסים. ומשמע ממה שאמר וכן, שגם לכבוד שבת מותר לכבס ביום חמישי ויום ששי, ובדרכי-משה משמע שנהגו בזה לאיסור, אכן אם אין לו כתונת לשבת (ל"ז) יש להקל, ועל-ידי עכו"מ פשיטא דשרי, אבל בתספורת אסור אפילו לכבוד שבת, דבלאו הכי אין רגילין לספר בכל שבוע [מ"א]. ועיין בביאור הלכה: (ל"ג) ומציעין לבנים וכו'. היינו, על השולחנות מותר להחליף לבנים, (ל"ז) אבל להחליף סדינים לבנים נהגו איסור: (ל"ד) לכבס מראש-חודש ואילך. ואפילו אומר לה לכבס אחר תשעה באב גם-כן אסור, מטעם מנהגא [מ"א]. ובספר אליה רבה צידד להקל ליתן לה מראש-חודש ואילך לכבס אחר תשעה באב, והביאו הפרי-מגדים, ולענין כלי-פשתן בוודאי יש לסמוך על זה: (לה) אחר

שער הציון

(ל"א) הגר"א, וכן איתא בבית-יוסף: (ל"ב) הגר"א: (ל"ג) אליה רבה ושא"א: (ל"ד) דרכי-משה: (ל"ה) עיין במגן-אברהם ופרי-מגדים, ועיין ביוהר-דעה סימן שפא כ"ט [ענין אבילות שאין לה לרחוץ כל גופה לבישת הליבון אלא תרחץ פניה של מטה לבד, והוא הרין לענין תשעה באב [מחא"ש]: (ל"ז) מגן-אברהם וחי"א אדם: (ל"ז) ט"ז ושא"א בשם רש"ל:

הלכות תשעה באב סימן תקנא

ק משנה תענית כ"ט
 וכרבי מאיר וכוון
 שמעון בן גמליאל
 וחוריהו לקלא כרוב
 שם ל' ר' ירושלמי
 כתבו הראי"ש הור"ן
 שם ש טור בשם סמ"ג
 וסמ"ק תרומת-הדין
 ובי"ח יוסף מהירושלמי
 א טור בשם הרמב"ן
 ב שם בשם רבינו
 שמאל בן נטרנאי
 הגהות מיימתו בשם
 הרק"ח ג טור לרעת
 4800 4575

ראש-חודש (תוספות פ"ד תענית ומהרי"ל): ד [*] (לו) ?לאחר התענית מותר לספר ולכבס (לו) מיד. **ואם חל תשעה באב ביום ראשון או בשבת ונדרחה לאחר השבת, מותר בשתי השבתות, בין שקודם התענית בין שאחריו.** שיש מי שאומר (לה) שנהגו לאסור כל שבוע שלפניו (לט) חוץ מיום חמישי ויום ששי: הגה ונוהגין להחמיר (מ) מתחלת ראש-חודש לענין כיבוס, אבל תספורת נוהגים (יט) [יט] להחמיר (מא) מ"ז בתמוז (מנהגים): ה' אסור לעבריות (מב) לכבס בגדי (יע) העובד-נוכבים (נג) בשבוע זה: ו (מד) *כילים חדשים, בין לבנים בין צבועים, בין של צמר בין של פשתן, אסור ללבוש בשבת זה (ו) ו(ואנו מחמירין (כ) (מה) מראש-חודש ואילך): ז ייש אומרים (מו) שאסור לתקן בגדים חדשים (כא) (מז) ומנעלים חדשים בשבת זה, יויש להחמיר בזה

באר היטב

שערי תשובה

מח"מ, ע"ש: (יט) להחמיר. אבל שחל יום ל' שלו ב"ח בתמוז מותר לספר כיון שאינו אלא מנהג והוי תכפוהו אבילות, ב"ח: (יע) העובד-נוכבים. ובצנעה יש להקל, וה"ה במקום שהא"י יש להם מלבושים אחרים ויכרו שהם של א"י שרי, עס"ז בהג"ה, מ"א: (פ) מר"ח. והב"ח כתב דאסור מ"ז בתמוז ואילך דהא אין מברכין שהחיינו כמ"ש סי"ז, ולזה מ"ש שם דשבת שרי לברך שהחיינו א"כ מותר ללבוש חדשים בשבתות שבין המצרים, אבל מר"ח ואילך אסור ללבוש אפילו בשבת. ועמ"א: (כא) ומנעלים. וה"ה דאסור ללבוש, אגודה, הגמ"ז:

ישראל ואיכא משום מראית-עין, ע"ש. ועיין לקמן ס"ק לה: [*] לאחר התענית. עיין מג"א ס"ק טז לענין הנהגים שלא לאכול בשר ויין עד שבת נחמו שהבי"ח כ' שצריכים התרה ובלא התרה אף לספר ולכבס אסור עד יום ה', ובה"ט השמי"ט זה. וע"ש במג"א שאם נהגו שלא לאכול בשר ויין אבל נהגו לספר ולכבס, מותר להם, שאין לחייב אותם יותר ממה שנהגו, וגם כתב המג"א דלהנהגים איסור, אף אם חל ט"ו באב ביום ו' אסורים בבשר ויין, ועיין כ"ד אפרים א"י ב"ח על המג"א והבאתי שם דברי הנ"ב מ"ח סימן קה ע"ש, ועיין בט"ז סי' י' וביד-אפרים שם: [יט] להחמיר. עכה"ט. וכתב בירגול מרובה ה"ה"ה אם יום ל' ב"ח"ח אב מותר, רק כשכבש שחל ט"ב אסור לספר כדרכו, ועיין

משנה ברורה

ביאור הלכה

ראש-חודש. והוא הדין אפילו (לט) אם תכבס בשבוע שחל תשעה באב: ד' (לו) לאחר התענית מותר לספר וכו'. וקל-וחומר שמותר בבשר ויין. ואותן הנהגין איסור בבשר ויין עד שבת 'נחמו', (לט) יש אומרים דמנהגא של טעות הוא ואין צריך התרה, אבל הב"ח ומגן-אברהם הסכימו דצריך התרה,

והנה המעיין בירושלמי גופא לפנינו הגירסא לתספורת הושבה, ואף לפי גירסתו גם-כן אי אפשר לומר דכוונת הירושלמי להחמיר, כי לפי הענין מוכח שם להיפך, ותספורת מותר בחמישי בשבת, וצריך עיון גדול. ועיין בחירושי רבי עקיבא איגר שהביא גם בשם התוספות דכביסה ותספורת שניהן שרין להקל: * כלים חדשים וכו' אסור

ובעוד שלא התירו אסורין גם-כן לספר ולכבס עד יום חמישי מפני כבוד השבת. ועיין במגן-אברהם מה שכתב עוד בענין זה: (לז) מיד. ועיין לקמן סימן תקנא באחרונים, דמצד מנהגא יש ליהדר בזה ביום עשירי עד חצות היום: (לח) שנהגו לאסור. היינו היכי שחל בשבת ונדרחה, אבל חל ביום ראשון מותר (מ) אף לדעה זו: (לט) חוץ מיום חמישי ויום ששי. שמותר לכבוד שבת, ועיין לעיל בסעיף-קטן לב. הצריך לילך למרחקים בשבוע שחל בו תשעה באב, (מא) מותר ליתן לכובסת עכו"מ לכבס בגדי-פשתן לכמה שבתות שצריך על הדרך: (מב) מתחלת ראש-חודש. ולא קודם, שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בו: (מא) מ"ז בתמוז. עיין לקמן בסעיף טו במשנה ברורה: ה' (מב) לכבס בגדי העכו"ם. אף-על-גב דמדינא שרי, שהרי אין איסור כיבוס משום דאסור במלאכה, אלא כדי למעט בשמחה ולהראות האבילות, והא לא שייך בכיבוס בגדי נכרים, אפילו הכי אסור (מג) מפני מראית העין, שאין ניכר שהם של עכו"ם; (מג) אמנם במקום שהעכו"ם יש להם מלבושים אחרים דניכר לכל שהם של עכו"ם יש להקל, (מד) ובאין לו מה לאכול, ודאי כדי חייו שרי על-כל-פנים: (מג) בשבוע זה. בזה אף לדידן לא נהיגין מראש-חודש, (מה) מדלא כתב רמ"א דנוהגין אף בזה מראש-חודש כמו שכתב בסעיף שאחר זה [ח"א]: (מד) כלים חדשים. ובמקום שדרך לכבוש הבגדים במכבש, אם-כן הווי ככלל מגוהצין ואסורין אפילו הם ישנים, שהגיהוץ עושה אותן כחדשים, ואסורין ללבוש בשבוע זה. ומחאי טעמא נהגו איסור בבגדי-שבת ללבושן (מו) בשבת 'חזון', דאף-על-פי שלבשן מכבד כמה שבתות, עדיין גיהוץ ניכר והוי כחדשים: (מה) מראש-חודש ואילך. ומיירי (מו) שקנה בגד מתוקן כמו שהוא ובירך 'שהחיינו' בשעת קניה קודם י"ז בתמוז ועל-כן אין איסור קודם ראש-חודש, דמי שקנה בגד שאינו מתוקן ונתן לאומן לתפור הלא מברך בשעת לבישה, ואסור ללבוש מ"ז בתמוז משום 'שהחיינו'. ולדעת המקילין דשבתות שבין המצרים מותר לברך 'שהחיינו', אם-כן מותר ללבוש חדשים (מט) בשבתות שבין המצרים, אבל מראש-חודש ואילך אסור אפילו בשבת. (מט) ובגדים שאינם חשובים כל-כך שאין צריך לברך עליו 'שהחיינו', כגון מנעלים חדשים ואנפילאות וכיוצא בזה, בוודאי מותר לקנותו וללבושו מ"ז בתמוז עד ראש-חודש. ועיין עוד מה שכתבנו בסעיף יז בשם הגר"א: ז (מו) שאסור לתקן. רוצה לומר, שאסור לעשות בגדים חדשים, (ז) וכן אנפילאות שקורין זאקיי"ן! אסור לארוג. ולצורך נשואין, מי שאין לו אשה ובנים מותר לעשות בגדים חדשים, דהא מדינא מותר לו אפילו לישא, וכנ"ל בסעיף-קטן יד, ואפילו בתשעה באב עצמו שרי לעשות על-ידי עכו"ם לצורך נשואין [אחרונים]: (מז) ומנעלים חדשים. והוא הדין דאסור (נא) ללבושן:

שער הציון

(לז) כן משמע מביאור הגר"א, וכן כתב בדמשק-אליעזר: (לט) רש"ל בתשובה: (מ) ולדידן אין נפקא-מינה, כמו שכתב הרב דנהגין לאסור מראש-חודש [פמ"ג]: (מא) אליה רבה כשיטת הב"ח, והעתיקוהו הדרן-החיים והחיי-אדם. ועל-ידי ישראל כשאי אפשר על-ידי נכרי הוא צורך גדול, הב"ח מתיר, אבל המגן-אברהם ואליה רבה אסורים, וכן הוא בראב"ן [ח"א]: (מב) תרומת-הדין: (מג) מגן-אברהם, וכן משמע בתרומת-הדין: (מד) שם. ועיין שם עוד שכתב דאפשר דבצנעה נמי שרי, והעתיקו החיי-אדם, והוא מטעם דאף דכל מקום שאסרו מפני מראית-העין אף בחזרי חדרים אסור, והווי דוקא בביר שיחשדוהו לאיסור דאורייתא, עיין לעיל בסימן שא במשנה ברורה סעיף-קטן קסה: (מה) ובדרך-החיים העתיק גם בזה מראש-חודש, ונראה להקל כיון דמראש-חודש אינו אלא מנהג: (מו) ואפילו לפי מה שכתב רמ"א דנהגו להחמיר מראש-חודש ואילך, היינו כחדשים או מגוהצין ממש, אבל כבגדי-שבת שאין האיסור רק משום שהגיהוץ ניכר אין המנהג שלא ללבוש רק בשבת-חזון או אם יש מילה בתשעה באב, אבל אם חל ראש-חודש ביום ששי או בשבת, שפיר לובשין בשבת זה בגדי-שבת [נד אפרים]: (מו) מגן-אברהם: (מז) מגן-אברהם, ובאליה רבה בשם מיו"ט מצדד להחמיר משום שהיא שמחה גדולה, אכן החיי-אדם העתיק כדעת המגן-אברהם, ובאמת איני יודע טעם האליה רבה, דבגמרא לא נזכר כי אם 'משכנס אב ממעטין בשמחה' ולא קודם: (מט) אחרונים: (ז) דרך-החיים: (נא) אחרונים:

תרגום: 1 גרביים.

מהא דאדרבה מצינו ששבת וי"ט שהן עצמן אות פטורין מתפילין דנחשב ולזול (או"ח סי' ל"א ס"א) וא"כ נהי שרק בשבת וי"ט החמירה תורה שלא ללבוש תפילין שלא יהיה זלזול באות השבת וי"ט מ"מ מעלה אין להיות. גראה פשוט דהא עשיית מצות המילה אינו האות אלא מה שהאדם הוא נימול הוא האות שהוא דבר הנקבע בגוף לאות דכן מסתבר וגם מפורש בקרא, ונמצא שעשיית מצות המילה הוא עשיית האות שיהיה בגוף הנימול שלכן מן הראוי שלא לחלוץ התפילין להראות שצריכין לאות שלכן יש צורך לעשות אות קבוע, והווי בזה שמלובשין בתפילין כנותנים טעם על עשיית מצות המילה.

ה.

יציאה בשבת כשלוש חגורה דתפלה על החגורה דעור

ולחלביש חגורה על מכנסים שאין צורך לה כי המכנסים עצמן נעשו באופן שמהודקין לגוף כמו בחגורה אסור, אבל רוב מכנסים צריכין לחגורה אף שהוא רק לתיקון קטן עכ"פ הדרך שלובשים חגורה מעור שלכן אם צריך לחגורה יסיר את חגורת העור וילבוש התגורה שרגיל ללבוש בשעת התפלה, אבל להלביש חגורה דתפלה על החגורה דעור אסור.

ו.

ומן הדלקת נר חנוכה שיותר עדיף הוא לע"ד עשרה מינוטן אחר תחלת השקיעה ויש לזה טעמים נכונים ויתן שמן שיהיה כדי להדליק שעה בערך כי תהיה הדלקתו בכאן ערך חצי שעה אחר צאת הכוכבים.

והנני דודד אוהבך ומברך אותך ואת כל אשר אתך,

משה פיינשטיין

סימן קב

גלוח בימי הספירה ובין המצרים במקום הפסד

א' דסליחות תשכ"ב.

מע"כ הנכבד מר שמואל בערגער שליט"א.

הנה אם אחד עוסק באיזה מסחר למלאכה שאם לא יסתפר את זקנו בימי הספירה ובימים שבין י"ז

בתמוז לט' באב יהיה לו הפסד ממון או מותר כי לא נהגו במקום הפסד. אבל בשבוע שחל בו ט' באב שאסור מדינא דגמ' סוף תענית (ב.) אין להתיר.

ידידו,

משה פיינשטיין

שבועות דף כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי שכתבו דאף לר' יחנן דחצי שיעור אסור מן התורה אינו גם איסור עשה אלא איסורא בעלמא, שלכן ודאי איסור כרת אחד חמור מיניה, אך שנוגע זה לחולה שצריך לאכול שנים ושלושה שיעורים שעל כל שיעור איכא איסור כרת ובאינטרע ווינעס לא יהיה אלא תחיבת מחט פעם אחד שליכא רק איסור כרת אחד, שזה לא שייך למה שכתבתי באג"מ או"ח ח"ג סימן צ', דהתם היחה השאלה אם מותר לעשות לו זריקת סם שיועיל שיוכל לצום כשאינו דבר המרפא, שהוריתי שליכא חיוב לעשות כן אף בעיו"כ וממילא אסור מאיסור לחבול אף בעצמו, אבל הכא דהאינטרע ווינעס ג"כ הוא דבר הון את האדם ואם היה כמו אכילה ממש היה לן להצריך באופן זה שבאינטרע ווינעס יהיה רק באיסור אחד ובאכילה כשצריך לאכול הרבה יעבור על כל שיעור ככותבת איסור אחר, וכ"ש כשאפשר לתחוב לו המחט של אינטרע ווינעס בעיו"כ שהיה לן להצריך שיתנו לו אוכל דרך אינטרע ווינעס, אף כשיהיה סגי לו לאכול פחות מכשיעור, אבל מ"מ גראה שרשאי לאכול אף כשצריך לאכול הרבה ואף כשאפשר ליתן לו האינטרע ווינעס בעיו"כ, כי לבד שודאי אינו דומה לאכילה ממש שדרך אינטרע ווינעס לא מיתבא דעתא כאכילה, ואצל תולה גם צער וכאב בעלמא אפשר לגרום לו סכנה מצד חולשתו, הנה יש לחוש על כל דבר שאינו כפי הטבע שיקלקל לאיזה דבר, ולא שייך לסמוך על הרופאים בזה שאין לידע זה בברור אלא בהשערה בעלמא ובמשך הזמן אפשר שיראו מה שנתקלקל מזה וכן אירע בכמה דברים שבמשך זמן גדול נודעו הרופאים שאיכא גם היוק והפסד להגוף ממה שנתנו לו לרפאותו יש להחולה לחוש לזה ואם יכול לאכול אין לעשות לו אינטער ווינעס.

ואף למה שכתבתי בתשובה שאפשר שלא התירה תורה אלא לרפאות, פשוט שגם ליקח סמי רפואות כשהוא בריא כדי לעכב חלאים המצוין לבא, והרי גדולה מזה מצינו בשבת דף ס"ו ע"ב באבן תקומה שיכולה אטה לצאת בשבת אף לאשה שלא הפילה מעולם אף כשעדיין לא נתעברה כשהיא חוששת אף שאין לה שום טעם לחשוש, וכ"ש להיתר רפואות שאלו שחוששין שלא יחלו גם זה נחשב כחולה ומותר.

(ובדבר להוציא דם להרווחת ממון כבר כתבתי תשובה זה הרבה שנים בחלק חו"מ סימן ק"ג עיי"ש).

ד.

בטעם שלא לחלוץ תפילין עד אחר המילה

וקושייתך על מש"כ המ"ב סימן כ"ה ס"ק

ג"ה דביום שיש בו מילה ראוי שלא לחלוץ התפילין עד אחר המילה כי מילה הוא אות ותפילין הם אות והוא מהמג"א ס"ק כ"ח והטעם שהזכיר כתב במחה"ש עיי"ש.

ע"ז. ואלו השנים שאיתא בסנהדרין דף צ"ז ע"א שלא היה להם לצפות על ביאת המשיח, פשוט שאלו שסברי כן לא אמרו לשונות אלו דבקרוב בימינו וכדומה. אבל אחר שעברו שנים ההם שפיר אמרו, וכ"ש ששפיר אנן קאמרינן זה.

עכ"פ באלו אינשי שתפילתם מתקבלת לפני השי"ת, מתקבלת תיכף אף קודם שאמר יהיו לרצון. וא"כ אין טעם שאמירת יהיו לרצון יהיה עכובא לומר שנתבטלה תפילתו ויצטרך לחזור להתפלל. ולכן בהכרח שהוא רק לעניין שתיקנו שיאמר פסוק זה אחר תפילתו לכתחילה ולא לעיכובא. ואף שאפשר לומר שלסתם אינשי דלא מכווני כ"כ באמת אין תפילתם מתקבלת תיכף אלא רק לאחר שסיימו ויהיה אמירת יהיו לרצון עיכובא גם לחזור ולהתפלל, הוא דוחק לחלק לדינא בין איש לאיש. שלכן מסתבר דבלא אמר קרא דיהיו לרצון אחר תפלתו ועקר רגליו אינו חוזר.

ט. גילוח בימי הספירה ובין המצרים במקום הפסד ממוך

וע"ז שכתבתי באג"מ ח"ד דעניני אר"ח סימן ק"ב תשובה קצרה הלכה פסוקה בלא ביאור, שמוחר להתגלח במקום הפסד בימי הספירה ובין המצרים, ואסור בשבוע שחל בו ט' באב, שמצד זה הקשו עלי ממה שכמה פעמים הוריתי שלא כתשובה זו, שלכן מוכרח אני לבארה. כי הנה דבר האבד שמוחר לאבד אחר ג' ימים (שו"ע י"ד סי' ש"פ סעיפים ב - ז), וכן בשבוע שחל ט"ב בתוכה (אולי כוננת מרן זצ"ל להא דאיתא בט"ז אר"ח ריש סימן תקנא שמה שאין ממעטין היום במו"מ בשבוע שחל ט"ב בתוכה הוא משום שיש עלינו מס מלך ושרים, כמו שמוחר מטעם זה בחוה"מ. ואולי צ"ל וכן בט"ב, והוא בשו"ע סימן תקנ"ד סעיף כ"ג. ואולי כוננתו לגילוח בשבוע שחל בו ט"ב, והיא גופא ההלכה שנוכרה בתשובה הנ"ל), פשוט שאינו מה שמפסיד בזה שלא ירוויח כלום, ויצטרך להוציא על צרכיו וצרכי ביתו כשאין לו מעות ממה שילווח מאינשי שיאמינו שיפרע להם כשירוויח אחר ימים האסורים במלאכה. ואף אם אין לו מלאכה קבועה, שיש לחוש שמא לא ישיג מה להרוויח, ליכא היתר, דיש לו לסמוך שישגי במה להרוויח אחר ימים האסורים גם עליהו, ויפרע מה שלווח והקיף להוצאתו כדרך סתם אינשי, ואין בזה שום צער ובזיון. אבל איש כזה החושש מלבטל מלהרוויח ממלאכה כל השלשה שבועות דמ"ז בתמוז ובימי הספירה, אין לו להמנע ממלאכה, ורשאי לסמוך על זה שלא נהגו האיסור באופן כזה להמנע מלהסתפר אף כשיבטל ממלאכה ויצטרך ללוות להוצאתו. וכה"ג בשבוע שחל בו ט"ב אסור, מאחר שמדינא אסור מלהסתפר כדכתבתי. אבל פשוט שאיסור התספורת בשבוע שחל בו ט' באב, גם כשעל ידי זה ימנע

ממלאכה, הוא רק באינשי שאין לו צער מלוות מאחד שידוע שכפי מצבו ישיג ללוות. אבל כשקשה לו ללוות, שאין לו מכירין מאלו שאפשר להם להלוות, אין לאוסרו כשלא ישיג מלאכה כשלא יסתפר זקנו, אף שאיסור תספורת הוא מדינא, דוודאי הוא לו כדבר האבד, שפשוט לע"ד שמוחר להסתפר באופן שאיכא דבר האבד, דלא תמיר איסור תספורת בשבוע שחל בו ט' באב מאיסור מלאכה לאבד לאחר ג' ימים עד שנאמר שיאסר אף כשהוא דבר האבד. כן מסתבר לע"ד במדינתנו אמעריקא, וכהאי גוונא בהרבה מקומות, שלא יוכל לעבוד להרוויח כשלא יסתפר וכדומה. ובמקומות אף במדינה זו שאין מקפידין כל כך ואין ההפסד ברור, אסור מלהסתפר אף כשהוא אומר שלא יכול להראות לפני אינשי כשלא יסתפר, אלא דווקא כשהוא לפי ידיעת האינשי שהן דוגמתו כוודאי.

י. יציאה בשבת בשעון שלובש על ידו

וע"ז שכתבתי באג"מ ח"א דעניני אר"ח סימן ק"א, שכתבתי שמדינא בעצם יש להתיר לאיש ללבוש על גוף ידו ממש שעון ולצאת בו, כיוון שהוא לבישה ממש. והוכחתי זה ממה שמוחר לאיש לצאת בטבעת שיש עליה חותם (סימן ש"א סעיף ט'), אף שוודאי לבישתו הוא רק להמלאכה שיחתום בחותם דיש שם. ומהא שבי"ח כלים (שבת ק"כ ע"א) נחשב סודר שבצווארו שלובשו רק בשביל לקנח בו פיו ועיניו בראשין שלו (רש"י שם), ולא לחימום ולא לנוי וכדומה מענייני לבישה, דמ"מ הוא לבישה, דכ"ש שעון שהוא תכשיט ממש. בעצם הוא נכון מאד לדינא. אבל כתבתי שראוי לכל בני תורה ויראי שמים להחמיר, דשמא יקילו גם כשילבשו שלא על גופו ממש, ושלא יבוא להקל בשעונים אחרים, הוא נכון, ואיני רואה שום קושיא ע"ז מהגמ' ומרבתינו הפוסקים והמפרשים.

אבל הקשה לי נכדי מוהר"ר הרה"ג מרדכי טענדלר שליט"א מתפא"י פרק רבי אליעזר בשבת משנה ב', על מתני' דלא התקין סמרטוט מער"ש כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת, שכותב באות כ"ו דרך מלבוש כדי לשנות, דווקא לצורך מילה שרי כה"ג אבל בלא זה אסור. אלמא דאף בדרך לבישה הוא נחשב משא לחיוב הוצאה, והפטור הוא רק מצד שהוא שינוי מדרך מלאכה הוצאה. וכן פי' גם רש"י במשנה שם שהוא בדף קל"ג במתני' סוף ע"א שמפרש כורך על ידו, דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול. הרי חזינן שפטור דרך לבישה אינו משום דדרך לבישה אינו בחשיבות הוצאה, אלא משום שהוא שינוי מדרך המלאכה הוצאה בחול. וגם משמע שאם היה דרך הלבישה גם דרך הוצאה, היה חייב, וא"כ לא שייך לומר שדרך לבישה הוא דבר הפוטר מחיוב הוצאה. וא"כ אדרבה יש

ע. טור [עמוד רל] בשם אב"י העזרי (הג"ה סימן תתקנ; מרדכי תענית רמז קע"ג שנת; תרומת הדשן סימן ק' בשם אב"י זמ"ג הלכות תשעה באב סימן ח' ויב"ט התענית; פ. (מרדכי שם) [רמב"ם תענית ה, ו'];

ג. טור [עמוד רל] בשם ראש"ה סימן תתקנ; מ"ט שהוקעה העיר, ויש אומרים כנגד שלמה שבניו שהשנה ע"י רחל [מ"ט];

ק. משנת אשכנזי (ש"ס) מהרי"ל סימן לא אות ג' בשם ספר חסידים [סימן תתקנ];

ה. (צ"ח) [מהרי"ל שם] לדעתו [גל ספר חסידים הל"ג];

ציונים ר"מ"א

- 1) מהרי"ל [שם עמוד רמז] אגודה שם ריש סימן ג' [ג];
- 2) אגודה [שם];
- 3) הגהות שערי דודא הלכות נדה אות יז;
- 4) תרומת הדשן סימן ק"ג;
- 5) מהרי"ל [שם עמוד רמז] [ג] ותשובת מהרי"ל סימן ט"ו [אות א] וב"י [עמוד רל] ד"ה מלאי כחוש [שם];
- 6) דרכי משה אות ו' סוף ד"ה שלא;
- 7) בנימין זאב סימן קס"ג ותשובת מהרי"ל [שם] לא אות ג';

עטרת זקנים

יש נהגים ש"א ארחין מראש חודש, אבל אם אירע ראש חודש ביום ששי כתב מורי בב"ח [עמוד רל ד"ה] ודוחין לכבוד שבת, וכן כתוב במנהגים [נהגות מנהגים מנהגי אב"י] מן שכן נהגו, ובכח הוא, שהיה אף בשבת של חזון הוא חומרא יתירה, שהיה אף הכיבוט החירוי חמדי התלמוד [תענית טז, ג] לכבוד השבת [כן כתב מהרש"ל ש"ס סימן צ"ב], מצאנו כתוב בספר נוסח הגדולה [נהג"י ח"ל, נהגתי למנוע עצמי מחמישי' המטה בשבוע שחל תשעה באב להיות בחוכה];

מ ש"א ארחין. נראה לי שיוצאת מותרת לרחוק כמו שכתוב צ"ד סימן שפ"א סעיף ג', ובכרכות דף ט"ז ע"ב כתבו התוספות וד"ה ארטיטין דלפילו בתשעה באב מותרת לרחוק, ע"ש. ואין להקל בזה, דלפ"ן אנו רגילין כל כך בצמיהה, ראש חדש שחל בערב שבת יש נוהגין לרחוק לכבוד שבת, ויש רוחלין ציוס חמישי שלפניו (לכ"ג) **מז** [טז] יש נוהגים מ שלא לרחוק (ל"ה) **מראש חודש** פ' ויש שאין נמנעים אלא בשבת זו **(מ"ו)** [נה] ויש מתענים משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב: הגה [מ"ו] ולצורך מזה שרי ולכן נדה רוחלתי וטובלת * ואפילו אם טובלת ליל עשרה באב מותר לה לרחוק בערב תשעה באב * אם אי אפשר לה לרחוק ליל עשרה * ונראה שהו' הדין אשה הלושבת לבנים יכולה לרחוק מעט כדרכה כשאר השנה והואיל ואין עושות למענו רק לצורך מזה [מ"ו] ונוהגין שלא לרחוק אפילו בצונן מראש חדש ואילין * ואפילו בערב שבת של חזון אסור לרחוק כי אם ראשו ופניו ידיו ורגליו בצונן **(מ"ז)** [מ"ז] ויש מקילין בחפיפת **מז** (ל"ה) הראש בחמין למי שרגיל בך כל שבת: **יז** [מ"ז] טוב לזוהר מב מלומר * [מ"ז] שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש * [מ"ז] אבל על פדיון הבן אומר מג ולא יחמיץ המצוה: הגה [מ"ז] (י"ז) וכן בפרי מ"ד (ל"ז) שלא ימלא אחר תשעה באב מותר לברך ולאכלו בין המצרים:

הנהגה כל כך ראוה לנצל הרחילה בערב שבת אלא מה אעשה שכבר נחפשו המנהג, עכ"ל, אם כן הצו דלא לוסף עלה, דדוקא בערב שבת של חזון דחל לפעמים בערב תשעה באב דלאו להתמנות מחלות ואילך כמו ערב תשעה באב דעלמא, ומשום לא פלוג נהגו לאסור ככל ערב שבת של חזון, אבל בערב שבת שהיא ראש חדש שאינו שבת כשאפשר לו ומנע עמה עון יש צידו, עכ"ל [ה"ח]. וכל מי שרגיל כל השנה להיות נוהר שלא למנוע שום פסע ממנו בערב שבת, זה יוכל לסמוך על זה אפילו בערב שבת של ראש חדש, וצ"ל שבת חזון יש לנהוג אסור ככל גוויי בערב שבת: **(י"ז) וכן בפרי ש"א ימצא בו.** נראה דמטעם זה יש להחיר בכל יום שצין המצרים, דשמא ימות האדם קודם שקיים מזה וזו, ושמעתי סברא זו בשם הרב מהר"ר יוסף ב"ך מקראקא, ויש ראייה לזה ממה שכתבו התוספות פרק אלו מגלחין [מועד קטן י, ב ד"ה] והוא הביאם ב"י בסיון [תקמ"ט] [תקמ"ט] [עמוד ר' ד"ה] וצ"ל דשרי לכתוב כל דבר השייך לבית דין בחול המועד, דהיי דבר האבוד פן ימות הנזון או העדים או בית דין בו, ואם בלתי הגוף הקולן [תקמ"ז] [תקמ"ז] בלתי גבוה לעשות צרכה [כמ"ט] [מכל שכן] שמתחשש זה ימהר לקיים כל זמן שיוכל לקיים, ובספר חסידים סימן [תממ"ג] [תממ"ג] התיר לברך שהחיינו בשבת. **מטעם** דמניעות צער ויין מן שבעה עשר בתמוז עד תשעה באב שנהגים יחידים, וקל"ת מתענים לגמרי, יש בו

מטעם ע"ז ומנהגים הגהות מנהגים מנהגי אב"י מן שכן נהגו, ובכח הוא, שהיה אף בשבת של חזון הוא חומרא יתירה, שהיה אף הכיבוט החירוי חמדי התלמוד [תענית טז, ג] לכבוד השבת [כן כתב מהרש"ל ש"ס סימן צ"ב], מצאנו כתוב בספר נוסח הגדולה [נהג"י ח"ל, נהגתי למנוע עצמי מחמישי' המטה בשבוע שחל תשעה באב להיות בחוכה];

יש נוהגים מ שלא לרחוק (ל"ה) **מראש חודש** פ' ויש שאין נמנעים אלא בשבת זו **(מ"ו)** [נה] ויש מתענים משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב: הגה [מ"ו] ולצורך מזה שרי ולכן נדה רוחלתי וטובלת * ואפילו אם טובלת ליל עשרה באב מותר לה לרחוק בערב תשעה באב * אם אי אפשר לה לרחוק ליל עשרה * ונראה שהו' הדין אשה הלושבת לבנים יכולה לרחוק מעט כדרכה כשאר השנה והואיל ואין עושות למענו רק לצורך מזה [מ"ו] ונוהגין שלא לרחוק אפילו בצונן מראש חדש ואילין * ואפילו בערב שבת של חזון אסור לרחוק כי אם ראשו ופניו ידיו ורגליו בצונן **(מ"ז)** [מ"ז] ויש מקילין בחפיפת **מז** (ל"ה) הראש בחמין למי שרגיל בך כל שבת: **יז** [מ"ז] טוב לזוהר מב מלומר * [מ"ז] שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש * [מ"ז] אבל על פדיון הבן אומר מג ולא יחמיץ המצוה: הגה [מ"ז] (י"ז) וכן בפרי מ"ד (ל"ז) שלא ימלא אחר תשעה באב מותר לברך ולאכלו בין המצרים:

הנהגה כל כך ראוה לנצל הרחילה בערב שבת אלא מה אעשה שכבר נחפשו המנהג, עכ"ל, אם כן הצו דלא לוסף עלה, דדוקא בערב שבת של חזון דחל לפעמים בערב תשעה באב דלאו להתמנות מחלות ואילך כמו ערב תשעה באב דעלמא, ומשום לא פלוג נהגו לאסור ככל ערב שבת של חזון, אבל בערב שבת שהיא ראש חדש שאינו שבת כשאפשר לו ומנע עמה עון יש צידו, עכ"ל [ה"ח]. וכל מי שרגיל כל השנה להיות נוהר שלא למנוע שום פסע ממנו בערב שבת, זה יוכל לסמוך על זה אפילו בערב שבת של ראש חדש, וצ"ל שבת חזון יש לנהוג אסור ככל גוויי בערב שבת: **(י"ז) וכן בפרי ש"א ימצא בו.** נראה דמטעם זה יש להחיר בכל יום שצין המצרים, דשמא ימות האדם קודם שקיים מזה וזו, ושמעתי סברא זו בשם הרב מהר"ר יוסף ב"ך מקראקא, ויש ראייה לזה ממה שכתבו התוספות פרק אלו מגלחין [מועד קטן י, ב ד"ה] והוא הביאם ב"י בסיון [תקמ"ט] [תקמ"ט] [עמוד ר' ד"ה] וצ"ל דשרי לכתוב כל דבר השייך לבית דין בחול המועד, דהיי דבר האבוד פן ימות הנזון או העדים או בית דין בו, ואם בלתי הגוף הקולן [תקמ"ז] [תקמ"ז] בלתי גבוה לעשות צרכה [כמ"ט] [מכל שכן] שמתחשש זה ימהר לקיים כל זמן שיוכל לקיים, ובספר חסידים סימן [תממ"ג] [תממ"ג] התיר לברך שהחיינו בשבת. **מטעם** דמניעות צער ויין מן שבעה עשר בתמוז עד תשעה באב שנהגים יחידים, וקל"ת מתענים לגמרי, יש בו

ערך ד"ח למהרי"ק

ש"א ארחין מראש חודש וכו'. דוקא אנשים, אבל לא נשים כדי שלא ימנעו על צעליהן, וכל שכן רחמה שקודם צעליה: ש"א י"א ע"ז מלבוש וכו'. כשאפשר לתמוך לאתר התענית, אבל [על פדיון הבן] וכו'.

ביאור הגר"א

[גד] [שם] [מ"ז] יש נוהגים בו, כמו באבל, וכמו שאסרו מלפסר ולכבס. וכל זה מצד הקבלה, אבל מדינת אף בערב תשעה באב מותר, כמו שכתוב בסוף תענית [ו. א] כל שהוא משום כו'. [נה] ויש בו, עיין באר הגולה [שם] טו אות ב, וכן כתבו הפוסקים, ובירושלמי פרק ד' התענית הלכה ח' [מ"ז] אמר רבי אבהו, סימנא מקל שקד אני רואה ירימיה א. יא, מה הלז הזה משעה שהוא מוציא את נצחו ועד שהוא גומר את פירותיו כ"א יום, כך בו, ולכן נהגו להחמיר בכמה דברים: [ג] [נהגו] ויצוורך בו ונראה בו, דבכהאי גוונא לא קבלו עלייהו, ואף במקום שאסור מדינא אמרו [תענית ז, ב] ובחמישי' מותר מפני כבוד השבת. ועוד, דבכל רחיצה שאינה של תענוג רק למצוה מותר אף בתשעה באב, כמו שכתוב [שם י, א] כל חייבי טבילות כו'. ועיין לקמן סימן תקנ"ד [שם] [נה] ונוהגין ש"א בו, כמו שכתוב בפרק א' תענית [שם] כל שהוא משום אבל כגון תשעה באב ואבל אסור בין בחמין בין בצונן, והנך ימים נמי נהגו משום אבל, כמו שכתוב בפרק ד' דיבמות [מ, ב] שאני אבילות כו'. [נה] ואפ"י בו פ"י א"ב כו', כמו באבל, כמו שכתוב בתענית [שם] והלכתא אבל אסור כו' אבל פניו דיו רגליו כו': [נט] ויש פקידיו כו', כנראה לעיל [ס"ק] דכל רחיצה שהוא למצוה מותר: [ס] [שם] י"ז טוב כו'. חומרא יתירה היא, דאין חמורים מאבל אינו המיתה ואמרינן בפרק הוראה [בבב"ב ט, ב] אמרו לו מת אביי כו' ודוקא בדאיכא אתר בהדיה, הא לאו הכי מברין שהחיינו. אף שמה"א [ס"ק] [מ] דחק עצמו, אינו כלום. ועיין לעיל סימן רכ"ג סעיף ב': [ס] אב"ע ע"ז פדיון כו', כמו שכתוב במכילתא פרשת בא [פרשה טו] והביאו רש"י במגילה ו' ב' ור"ה אין מפעירין: [ס] [נהגו] וכן בפרי כו', כמו שכתוב בירושלמי [סוף קידושין] עתיד ליתן את הדין כו', רבי אליעזר הזה כו', ופירש"י בפרי חדש לנצח שהחיינו:

לבושי שרד

[מ] שם פקידים ועיין סעיף ד'. ר"ל דעם יש שחי דיעות כשהוא גוונא דנחה, ולא פליגי אלא לפרט ולנכנס שהוא מדינה דש"ס, מה שאין כן בשל טלי עילמא מודו. וכהאי גוונא כתב הגמ"א לעיל סוף ס"ק ל"ה: [מ] [מ] פ"י פקידים כשהוא גבוה ככל שכן, כ"ל:

